

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІР ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Черниш Вадим,

*кандидат юридичних наук,
міністр з питань тимчасово окупованих територій
та внутрішньо переміщених осіб України*

Махадеван Прем,

*кандидат військових наук,
старший науковий співробітник
Центру досліджень у галузі безпеки
Федеральної вищої технічної школи Цюриха (ETH Zürich), Швейцарія*

Жорстокі протести, очолювані бойовиками-посередниками, фінансованими з-за кордону, не можна подолати виключно військовими методами. Автори нагадують читачам про те, що «гібридна війна» – це явище, у якому домінує цивільний компонент. Планування, підготовка та ведення такої війни відрізняються від клаузевицького уявлення про ідеальну війну, коли оперативний контроль покладено на професійних військових. Натомість успішність наступальних гібридних кампаній залежить від координації між цивільним і військовим компонентами, при цьому керівна роль відводиться цивільному компоненту. Для протидії руйнівній тактиці, яку використовують учасники такої війни, необхідні також комплексні зусилля всього державного апарату.

Жестокие протесты, возглавляемые боевиками-посредниками, которых финансируют из-за границы, невозможно победить исключительно военными методами. Авторы напоминают читателям о том, что «гибридная война» – это явление, в котором доминирует гражданский компонент. Планирование, подготовка и ведение такой войны отличаются от клаузевицкого представления про идеальную войну, когда оперативный контроль положен на профессиональных военных. В свою очередь успешность наступательных гибридных кампаний зависит от координации между гражданским и военным компонентами, при этом главная роль отводится гражданскому компоненту. Для противодействия разрушающей тактике, которую используют участники такой войны, необходимы также комплексные усилия всего государственного аппарата.

Brutal protests led by militant intermediaries, financed from abroad, cannot be overcome solely with military means. The authors remind readers that the “hybrid war” is a phenomenon dominated by a civilian component. Planning, preparation and conduct of such a war differ from Clausewitz’s idea of an ideal war, when operational control is entrusted to professional military personnel. Instead, success of offensive hybrid campaigns depends on coordination between civilian and military components, with leadership assigned to the civilian component. In order to counteract the destructive tactics used by participants in such a war, comprehensive efforts of the entire state apparatus are also necessary.

Ключові слова: пропаганда, гібридна війна, спеціальні операції, Крим, Донбас, Європейський Союз, побудова нації.

У статті проводиться межа між поняттями «пропаганда», що розглядається як стратегічне використання засобів масової інформації (далі – ЗМІ) з метою впливу на політичні переконання іноземних аудиторій, та «інформаційні операції», які стосуються тактичної ролі ЗМІ як інструменту дезінформації. Автори погоджуються з твердженням британського вченого Х'ю Страхана про те, що надмірний акцент на «новизні» будь-якої форми ведення війни (зокрема й гібридної) є помилковим. Такий підхід є «астратегічним», оскільки передбачає надання надмірної уваги незначним, легко змінюваним аспектам військових операцій та нехтування ширшими рамками, у межах яких ці операції проводяться. Такі рамки є прогнозованими, якщо їх розглядати об'єктивно, і їм можна успішно протидіяти. Стаття завершується рекомендацією про те, що Україні варто підготуватись до тривалої інформаційної кампанії, сконцентрованої на внутрішній розбудові нації та реалізації більш інклюзивної політики.

Менше «війни» та більше «конфлікту»

Сам термін «гібридна війна» вживається помилково, оскільки він передбачає хибний вибір між двома крайнощами – станом збройного протистояння та миром, а також припускає, що агресора

(того, хто порушує мир) можна легко визначити. Насправді ж, починаючи з Більшовицької революції 1917 року, зазнали змін самі методи ведення війни. Уряди більше не оголошують про те, що умови миру скінчилися, після чого кидають свої армії в бій. Натомість агенти-провокатори в країні-цілі розкручують спіраль ескалації, дестабілізуючи ситуацію на місцях, чим, зрештою, дають агресору привід, щоб втрутитись у внутрішню боротьбу. Саме так Червона армія вторглася в Грузію в 1921 році – на запрошення місцевих більшовиків. Подібною хитрістю скористалась нацистська Німеччина в 1939 році, коли інсценувані напади на кордоні стали приводом для виправдання вторгнення в Польщу. У всіх таких випадках держава, яка здійснює напад, має присвятити значний час вивченню суспільних розривів у країні-цілі.

З 2014 року західні оглядачі згадували у своїх дописах про так звану «доктрину Герасимова». Названа за ім'ям начальника російського Генерального штабу Валерія Герасимова, ця доктрина вважається прообразом концепції гібридної війни. Варто зауважити, що ні В. Герасимов, ні будь-який інший російський стратег не використовували термін «гібридна війна», окрім як посилаючись на західну літературу із цього питання. Частково це зумовлювалось тим, що концепція не була російською за походженням. Натомість її було розроблено в американських військових академіях як спосіб зрозуміти конфлікти, що характеризувалися здебільшого неофіційними (тобто недержавними) системами мобілізації. Ці конфлікти були «гібридними», оскільки поєднували в собі традиційну військову тактику та озброєння, напади терористичних і партизанських угруповань, заворушення в містах та організовану злочинність. Варто пам'ятати, що перші американські праці з питань гібридної війни з'явилися у часи незаперечної однополярності міжнародної системи. В американської військової потуги не було рівного їй конкурента, тому робочі визначення, що використовувались під час дослідження гібридної війни, передбачали можливість участі в ній лише недержавних суб'єктів. Це бачення було неточним.

Після завершення холодної війни в 1989 році держави також брали участь у гібридній війні, особливо не афішуючи це, незважаючи на те, що недержавні суб'єкти більш відкрито кидали виклик арміям Заходу. Одним із прикладів цього є підтримка Іраном шіїтських бойовиків в Іраку після скинення Америкою режиму Саддама Хусейна в 2003 році. Ще більш показовий приклад – багаторічна підтримка Пакистаном вилазок бойовиків на частину території Кашміру, що перебуває під управлінням Індії. Цю підтримку було розширено на вилазки цивільних осіб і регулярних військовослужбовців (які нібито діяли як приватні особи або без наказу) на територію Індії з метою вчинення провокативних дій. Якщо теоретично концептуалізувати цей стан справ, то Пакистан веде як парамілітарну діяльність (озброєння, фінансування й підготовка місцевих кашмірських повстанців в Індії), так і таємні військові операції (короткочасні напади, до скоєння яких причетні безпосередньо військовослужбовці та спеціально підготовлені найманці, проти чітко визначених цілей задля досягнення мети відповідної кампанії; прикладом є таємне вторгнення в індійський регіон Каргіл улітку 1999 року).

Такі конфлікти призвели до розмиття межі між миром і війною – типова ознака того, що, як передбачав В. Герасимов, майбутні війни будуть «нелінійними». Отже, гібридна війна в тому розумінні, у якому вона початково сприймалася на Заході, менше стосується сьогоденних безпекових викликів. Вона лише поверхнево подібна до російських оцінок того, як відбуватимуться війни між державами в майбутньому. У фоліанті «Основи загальної теорії війни», виданому в 2013 році за авторством генерал-майора Олександра Владімірова, віце-президента Колегії військових експертів Росії, ідеться про те, що такі конфлікти мають три чіткі характеристики, що відрізняють їх від воєн минулого:

- 1) боротьба має радше ідеологічний характер, ніж територіальний;
- 2) метою є радше здійснення політичного, економічного та культурного впливу, ніж знищення збройних сил ворога;
- 3) характер дій є радше безконтактним, ніж контактним, як, наприклад, бій «стінка на стінку» (однак ще може спостерігатись обмежене використання сил спеціальних операцій і нерегулярних збройних формувань у тилу ворога для завдання удару по недостатньо захищених територіях).

У військовій доктрині радянської ери наголошувалось на тактичному використанні дезінформації – бачення, що перейшло до російських збройних сил після 1991 року. Прикриття наступальних операцій умисною дезінформацією є невід'ємною частиною будь-якого бойового розгортання російських військових сил. Навіть західні армії вдаються до маніпулювання вільними ЗМІ, одним із прикладів чого є операція «Буря в пустелі», проведена в 1991 році. Хоча, можливо, і не існувало організованих зусиль із введення в оману американських журналістів щодо воєнних планів збройних сил у їхній державі, хибна інформація все ж просочувалась із боку офіційних осіб (які нібито діяли за власною ініціативою). Колумніст журналу «Newsweek» Джонатан Алтер пізніше зауважив, що «використання ЗМІ для введення ворога в оману є елементом ведення війни».

Водночас те, що Україна відчула на собі в 2014 році, здається, було зовсім іншого ґатунку. Спосіб використання дезінформації під час захоплення Криму та прихованого вторгнення на Донбас застав західних військових експертів зненацька. Багато американських і європейських оглядачів

пізніше аналізували заперечення Москви, озвучені на високому рівні, про те, що «зелені чоловічки», які діяли в Криму, були російськими солдатами, – заперечення, які, як показали події, були повністю неправдивими. Однак навіть такий обман був подібним до того, що практикувався адміністрацією Дж. Буша в 2002–2003 роках перед вторгненням до Іраку. Відтоді спеціалісти детально розібрали всі оманливі заяви адміністрації про зв'язки Іраку з Аль-Каїдою та розроблення зброї масового знищення. Озираючись назад, схоже, можна стверджувати, що введення в оману ЗМІ заледве притаманне тільки російському політикуму – інші країни це також роблять.

Отже, якщо офіційне поширення дезінформації не є «новиною», тоді чому конфлікт в Україні нині змушує уряди країн Заходу вбачати в російських ЗМІ довгострокову безпекову загрозу? Відповідь може полягати в тому, що тактика, яка дала Росії змогу прибрати до рук Крим та ввести війська на Донбас, не була простою короткостроковою тактикою введення в оману. Офіційному запереченню належності «зелених чоловічків» раніше надавалось більше значущості, ніж було потрібно. Як Україна, так і Захід були зосереджені на деескалації ситуації з Росією, реалізуючи політику, яка презюмувала, що відновлення попереднього *статусу-кво* бажали обидві сторони. Фактично ж Москва завжди чітко давала зрозуміти, що не змарнує історичного шансу повернути собі Крим, навіть якщо це означатиме конфлікт із Києвом.

Те, що допомогло Росії досягти успіху як відкрито, так і таємним шляхом, було поступовим пожорсткішанням російської «м'якої сили». За багато років до свого військового втручання Росія трансформувала інформаційний клімат не лише на територіях, що наразі перебувають поза контролем уряду України, а й у Західній Європі та в Північній Америці. Користуючись дефіцитом довіри, з яким зіткнулись англо-американські ЗМІ в результаті сумнівних репортажів щодо Іраку, Росія в середині 2000-х років почала позиціонувати себе як альтернативний полюс думок і новин. Це дало їй змогу задовольнити довготривалу психологічну потребу західного та незахідного суспільства в «критичному» погляді на події у світі. Москва поєднала як тверду, так і м'яку силу для досягнення своєї геополітичної мети. Вона, таким чином, інвестувала в побудову того, що нині загальновідомо як «розумна сила», обмеживши цим варіанти відповіді як для Києва, так і для західних столиць.

Конкурентні світогляди

Приблизно протягом століття Росію ідеалізували як полюс, протилежний західному матеріалізму. Провідні інтелектуали, такі як Джордж Бернард Шоу, вважали, що країна перебуває в авангарді «глобального духовного відродження», що має прийти на зміну вадам демократії та крайнощам капіталізму. Цей світогляд проявляється як у Росії (звідси й досить популярна теорія про чітко виражену та духовно чисту «євразійську» цивілізацію), так і в певних осередках західного суспільства. Варіант зазначеного світогляду спостерігається також у Китаї, що створює власний пропагандистський апарат, який хоч і затьмарює кремлівський, проте є менш дослідженим, оскільки його політичний вплив переважно відчують лише безпосередні сусіди Китаю. У такому інформаційному середовищі аудиторія ЗМІ як на глобальному рівні, так і в Східній Європі зокрема може обирати не лише з-поміж наративів, а й із-поміж протилежних реалій. Для тих, хто не сприймає західні аргументи та термінологію, відданість бажаним контрнарративам переважає будь-яку потребу залишатись у межах фактів.

Так, під час опитування, проведеного серед росіян у 2015 році, виявилось, що більшість людей радше не вірять заявам свого уряду щодо присутності російських солдатів у Криму, ніж погоджуються з такими заявами. Однак навіть ці скептики вважають, що Москва змушена надавати неправдиву інформацію з огляду на несприятливі обставини, у яких опинилась Росія. Поширена думка про те, що інтереси Росії та Заходу не співпадають, легітимізує обман на нижчому рівні та послаблює соціальний запит на те, щоб знати «правду». Також відсутня єдина істина (як у 1990-х роках), і багато телеглядачів, читачів газет і користувачів мережі Інтернет у різних країнах можуть обирати ту істину, яка їм найбільше до вподоби. Додайте до цього той факт, що уряди навчилися краще контролювати спектр наративів у ЗМІ, до яких їх громадяни мають легкий доступ, що дає їм змогу представляти різні версії «реальності» для різних аудиторій удома та за кордоном.

Україна стала жертвою цього світоглядного розколу між Заходом і «російським світом». Країна постала перед дилемою, подібною до тієї, з якою мали справу республіки Балтії – Естонія та Латвія: російськомовне населення, яке зазнає впливу російських ЗМІ, відчуває себе виключеним із політичного життя, що зумовлює процес його відчуження. виправдовуючи постфактум свою інтервенцію в Крим і на Донбас, Росія стверджує, що деякі елементи протестного руху Євромайдану в 2013–2014 роках використовували символи, пов'язані з нацизмом. Ще одним приводом для вторгнення називають несвоєчасні зміни до українського законодавства, які могли призвести до маргіналізації російськомовного населення. Підживлюючи політичну дистанцію між занепокоєними своїм іміджем західними урядами та Києвом, Москва дбає про те, щоб Україна не одержувала активну іноземну допомогу для відновлення своєї територіальної цілісності. Отже, питання військового розв'язання конфлікту залишатиметься невизначеним, доки український політикум спершу не усуне дефіцит «м'якої сили»

як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. На сьогодні про цей аспект протидії гібридній війні говорять мало. Окремі успіхи, такі як перемога Сусани Джамаладінової (більше відомої під сценічним псевдонімом Джамала) на «Євробаченні – 2016» із піснею «1944», є недостатніми для того, щоб замінити послідовну політику. Вони нейтралізуються контрприкладом, таким як заборона на в'їзд прикутій до інвалідного візка Юлії Самойлової, російській учасниці «Євробачення – 2017», яке проходило у Києві. Хоча українська влада посилює національне законодавство, яке забороняє несанкціонований в'їзд до Криму (Ю. Самойлова виступала там після його анексії Росією), негативного резонансу серед інших учасників пісенного конкурсу уникнути не вдалося.

Як і східні члени Європейського Союзу (далі – ЄС), Україна розглядає націоналізм більше в етнічній, ніж у цивільній площині. Деякі науковці стверджують, що по річці Ельбі проходить межа між двома політичними культурами в Європі – традиційними й консервативними суспільствами на сході та ліберальними й асимілятивними суспільствами на заході. Росія представляє себе як бастион консервативних цінностей, тоді як ЄС виступає за мультикультуралізм. Будь-яка дія (не важливо, санкціонована державою чи ні), що веде до відчуження російськомовного населення в Україні, не робить країну безпечнішою, натомість відштовхує ЄС від України. У час, коли Київ зазнає торговельних втрат унаслідок складних відносин із Москвою, важливо продемонструвати культуру політичної інклюзивності, щоб залучити інвестиції ЄС до України. Інакше навіть найактивніші зусилля зі зміцнення економіки країни даватимуть невтішні результати. Це вже підтверджується млявим темпом інвестицій ЄС в Україну з 2014 року. Первісні надії на те, що європейські компанії побудують нові ринки в країні, згасли. Проте українська промисловість вважається конкурентоспроможною завдяки своєму низькому рівню собівартості. Крім того, країна зберігає свою головну привабливість як джерело сільськогосподарської продукції. Єдиний спосіб змінити цю ситуацію – посилити боротьбу з корупцією, підвищити прозорість та, що найважливіше, продемонструвати те, що ризик ескалації конфлікту зменшується. Це потребуватиме проведення інформаційної кампанії, націленої на населення не підконтрольних уряду територій.

Мислити стратегічно, а не тактично

Тим, хто скептично ставиться до політики асиміляції, буде корисно ознайомитися з інформаційними аспектами російсько-грузинської війни 2008 року. На рівні щоденних репортажів ЗМІ Тбілісі швидше, ніж Москві, вдавалось представляти міжнародним журналістам свою версію подій у театрі бойових дій. На політичному рівні Грузія знайшла співчуття, поставши таким собі Давидом перед російським Голіафом. Однак ці короткострокові тенденції не мали тривалого ефекту. Після того, як початкове обурення стихло, Захід повернувся до стану майже нормальних відносин із Росією, полишивши Грузію саму на себе. Як це сталося? Відповідь полягає в тому, що Росія, заявивши про захист громадян у сепаратистських анклавах Грузії, частково перебрала на себе потік співчуття, виставивши Грузію винуватцем воєнних дій. Більшість західних оглядачів погоджуються з тим, що хоча реакція Росії була непропорційною, Грузія несла певну відповідальність за конфлікт. Розпочатий нею наступ на Абхазію та Південну Осетію було сприйнято як провокативний, незважаючи на те, що російсько-грузинські відносини почали погіршуватись ще за декілька місяців до того. Чи то Грузія фактично розпочала воєнні дії, чи то вона намагалась попередити вступ Росії на сепаратистські території, уже неважливо. Сама лише наявність власників російських паспортів на грузинській землі та застосування Тбілісі військової сили поблизу них дали Москві технічний привід стверджувати, що ця інтервенція була продиктована гуманітарними поривами. Війна, яка спалахнула в результаті цього, довела, що в разі виникнення складної регіональної кризи, яка не зачіпатиме життєво важливі інтереси Заходу, у західному політичному дискурсі не знайдеться місця для будь-якої ескалації, навіть якщо вона продиктована (за офіційною версією) самообороною.

До того ж стримування сторін від ескалації не супроводжується спробами об'єктивно розподілити відповідальність за кризу. Оскільки вважається, що російські експерти мають краще розуміння політики на пострадянському просторі, ніж нейтральні фахівці за межами регіону, їх обов'язково запрошують західні ЗМІ, щоб дізнатись про їхнє бачення під час випусків новин. Навіть якщо їхні заяви є ідеологічно викривленими, схильність професійної журналістики до дотримання «наукового методу» означає, що до їхніх думок будуть ставитись так само, як і до думок іноземних критиків Росії. Лише в тих випадках, коли Росія діє безпосередньо всупереч конкретним західним інтересам, західні ЗМІ активізують свої зусилля, щоб з'ясувати суть сумнівних тверджень.

За такої ситуації головною сильною стороною Москви є стратегічне терпіння. Її активні дії є кінцевою стадією більш тривалого процесу, що може розвиватись роками. Литовський учений Агнія Грігас поділила цей процес на сім стадій, демонструючи те, яким чином тверда та м'яка сили можуть поєднуватись для формування «розумної сили»:

- 1) поширення м'якої сили через такі організації, як Фонд «Русский мир»;
- 2) адвокація російських співвітчизників, маргіналізованих у країнах, де вони проживають;

- 3) політична мобілізація співвітчизників із метою посилення їхніх зв'язків «с Родиною» (історичною батьківщиною);
- 4) «паспортизація» співвітчизників, інколи всупереч місцевому законодавству;
- 5) інформаційна війна або пропаганда, яка набула нового значення з 2000 року;
- 6) фізичний захист співвітчизників перед загрозою для них самих і для їх майна;
- 7) анексія територій, на яких Росія має як життєво важливі інтереси, так і прихильне населення.

Хоча Крим залишається єдиним прикладом, коли було пройдено всі сім стадій (в інтерпретації А. Грігас), конфлікт на Донбасі містить елементи багатьох із них. Критичний перехід відбувається між стадіями 5 та 6, коли перші «зелені чоловічки» з'являються на території громади з метою її захисту шляхом захоплення урядових будівель для передання влади. Це відбувається лише тоді, коли Москва може правдоподібно стверджувати події постфактум, що вона діяла від імені громади, яка опинилась у небезпеці. За відсутності будь-якої загрози процес «повернення в лоно імперії», описаний вище, не зможе дійти до точки, коли залучення збройних сил можна буде виправдати. З іншого боку, більшість дій, наведених у стадіях 1–5, застосовують також інші великі держави з метою поширення свого впливу за кордоном. Винятком є «паспортизація» в країнах, де заборонене подвійне громадянство. Отже, будь-якій країні, що є ціллю ведення гібридної війни, важко прямо протидіяти м'якій силі з-за кордону, окрім як шляхом пристосування власної політики для спротиву майбутньому військовому варіанту.

Ключ до вирішення цієї проблеми, імовірно, можна знайти у вдалому використанні розриву між «м'яким» і «твердим» типами сили, завдяки чому запобігти розвитку стадій 6 і 7, описаних вище. Зазвичай м'яка сила є радше інклюзивною, ніж ексклюзивною. Вона спрямована на приваблення представників інших культур шляхом пропонування їм знань і перспектив, яких вони не знаходять у своїх суспільствах, проте які можуть бути корисними в розвитку зазначених суспільств. Під час холодної війни як США, так і Радянський Союз стверджували, що їхні моделі державного управління найкраще підходять для людства загалом. Вони не стверджували, що капіталізм є найкращою системою лише для Америки або що соціалізм підходить виключно для Радянського Союзу й більше нікого. Тепер ситуація змінилася. Росія позиціонує себе як ексклюзивну домівку для російськомовного населення й співвітчизників та виправдовує застосування твердої сили (здебільшого військової, проте також економічних стимулів і погроз) для їх «захисту». Її м'яка сила охоплює набагато меншу демографічну базу, ніж Радянський Союз під час холодної війни. Ця ексклюзивність потребує більш традиційного (та інклюзивного) підходу до м'якої сили.

Щодо України пріоритетною метою заходів із протидії гібридній війні має бути запобігання погіршенню суспільних діалогів до точки спалаху насильства між групами громадян. Це позбавить Росію змоги заявляти про потребу в більш відкритому «захисті» російських співвітчизників у країні. Водночас може бути запущено процес протидії інформаційній війні з боку Москви шляхом висвітлення інтеграційних заходів, яких Київ вживає з метою нівелювання впливу стадій 1–5.

Запровадження культури відкритих дебатів

З пропагандою можна вести боротьбу шляхом контрпропаганди, однак коли головною аудиторією є власне населення, процес донесення ідей повинен узгоджуватись із фактами. Багато чого залежить від того, чи аудиторія справді зацікавлена в дебатах або ж більша її частина бажає лише розваг, замаскованих під «новини». В останньому випадку необхідні освітні заходи, орієнтовані на розвиток індивідуалістської й критичної оцінки. В іншому разі будь-які ідеї сприйматимуться або відкидатимуться на основі колективістського «групового мислення». Вони не приведуть до фактичної трансформації думок.

У цій площині варто процитувати Вікінтаса Пугачаускаса, литовського журналіста, який у 2015 році написав чудову статтю до дебютного номера журналу «Journal on Baltic Security». Він стверджує (ми доповнили подекуди зазначене твердження, за потреби – В. Ч., П. М.), що багато хто на Заході вдається до інтелектуальної традиції самокритики. Їх бажання піддавати сумнівам статус-кво доходить до того, що вони спираються на російську пропаганду для того, щоб дізнатись про помилковість дій своїх урядів. Це частково зумовлене відразою до упередженості, притаманної західним ЗМІ. Навіть у такому разі з огляду на індивідуалістичний характер західного суспільства інсинуатори все одно застосовують процеси критичного мислення для формування в цільовій аудиторії суб'єктивної оцінки, упередженої до їх урядів.

В. Пугачаускас зауважує, що натомість аудиторії в традиційній радянській/російській сфері впливу не є схильними до критичної оцінки репортажів ЗМІ. Вони або категорично відкидають усю інформацію, джерелом якої є ЗМІ, або сприймають її без незалежного осмислення. Така ситуація є спадком тоталітаризму. У суспільствах, таких як держави Балтії, де суспільна думка поляризована між тими, хто шукає тісніших зв'язків із Росією, та тими, хто бажає від неї дистанціюватися, брак критичного мислення є шкідливим. Це збільшує суспільні розриви, що активно використовуються

в московській так званій «доктрині Караганова». Цю доктрину було запропоновано в 1992 році, вона ознаменувала початок кремлівських зусиль із використання зв'язків з етнічними росіянами та російськомовним населенням у Східній Європі з метою висунення вимог щодо їх політичної ідентичності. Згідно з її положеннями співвітчизники є потенційним іноземним активом за умови, що вони мешкають за кордоном і не інтегруються в приймаючі суспільства. Упродовж 2000-х років цей парадоксальний підхід довів свою сталість, оскільки ціни на вуглеводні давали Москві змогу виглядати вартим регіонального благополуччя. Співвітчизники радо відгукнулись на можливість поновлення своїх зв'язків із батьківщиною в надії одержати привілейований доступ до можливостей для бізнесу. Однак унаслідок рецесії й фінансової кризи 2008–2010 років відбулися дві зміни. По-перше, на перший план вийшли соціальні розриви між неросійськомовним місцевим населенням та російськомовним населенням, при цьому останні опинились у невідгідних умовах через свою меншу чисельність. По-друге, програми російських ЗМІ в Східній Європі набули значного поширення, оскільки національні мережі не могли забезпечити продукцію подібної якості, а перегляд західноєвропейських програм обходився занадто дорого. Отже, у той час як російська діаспора зазнавала дедалі більшої маргіналізації, психологічний вплив на неї з боку Росії збільшувався. Цей збіг обставин відіграв значну роль у збільшенні потужності російської гібридної війни проти України на її ранніх стадіях, доки події в Києві в 2013–2014 роках не змусили Москву зайняти більш відкриту позицію.

В. Пугачаускас припускає, що дихотомічний характер східноєвропейського медійного клімату (сліпа довіра проти підсвідомої підозри) веде до формування світогляду за принципом «переможець забирає все». Щоб усунути таку поляризацію, пострадянські держави повинні подолати менталітет за принципом «так або ні», що глибоко вкоринився в їхній політичній свідомості за десятиліття тоталітарного правління. Натомість вони мають прагнути до наслідування західних журналістських практик, що полягають у забезпеченні балансу поглядів і репрезентативності. Скептики можуть стверджувати, що такі методи практики в разі їх застосування в Україні сприятимуть поширенню російської дезінформації, якій необхідно протидіяти за допомогою політики цензури та контролю ідей за принципом «згори донизу». Однак вони не враховують той факт, що навіть західні ЗМІ ретельно аналізують заяви, зроблені ворожими іноземними суб'єктами, готуючи репортажі з питань національної безпеки. Об'єктивність не означає брак патріотизму. Лише тоді, коли західні канали новин висвітлюють далекі від них конфлікти, що не знаходять відгуку в серцях їхніх співгромадян, їх редакторський склад нехтує повним дослідженням точності заяв протиборчих сторін. На жаль, для більшості країн Європи воєнні дії на Донбасі є другорядною проблемою. Проте для самих українців ця проблема є реальною й нагальною. Запровадження західних стандартів професійної журналістики не є загрозою для української національної самосвідомості. Навпаки, це допоможе Києву заручитись додатковою довірою шляхом демонстрації його готовності до протиставлення дезінформації реальних фактів.

Війна за серця та думки є важливішою, ніж фізична війна

Можливо, найважливіше, про що Україна має пам'ятати, – це те, що її західні партнери (як трампівська Америка, так і провідні держави – члени ЄС) залишаються відкритими у своєму ставленні до Росії. Розмови щодо надання Україні летальної зброї зустрічають суворий спротив у деяких європейських колах, які вважають нинішні події на Донбасі здебільшого російсько-українським конфліктом або взагалі внутрішньою справою, у яку ЄС не варто втручатись. Отже, після того, як ЄС певною мірою посприяв погіршенню відносин між Москвою та Києвом (як окремо зазначали науковці, такі як Еліас Гьотц і Джеффри Прідхем), він тепер поступово обмежує умови своєї підтримки Києва. У разі односторонньої ескалації воєнних дій із боку України Захід, імовірно, знайде в цьому для себе виправдання, щоб зняти із себе відповідальність замість підтримки відновлення її територіальної цілісності. Для того щоб утримувати європейських партнерів на своєму боці, Україні необхідно зосередити увагу на завоюванні сердець і думок на Донбасі та в Криму. На щастя, це можна зробити без фізичного контролю над територією. Як показує успіх власної інформаційної війни Росії, яку вона вела в роки, що передували Євромайдану, такі заходи потребують тривалих часових меж і певної винахідливості, щоб достукатись до цільової аудиторії.

Стартовим кроком України стало інвестування в телевізійні трансляції на тимчасово окупованих і не підконтрольних уряду територіях. Однак унаслідок технічних обмежень обладнання, що використовується для цього, телевізійна вежа, розташована в контрольованому сепаратистами Донецьку (друга за висотою в Україні), усе ще пригнічує сигнал більшості трансльованих програм. Рішенням Києва стала заборона деяких російських телеканалів і сайтів соціальних мереж, однак це не справило значного впливу на непідконтрольні території. Навпаки, це зумовило побічні наслідки (більшою мірою подразливий фактор, ніж серйозна перешкода), що полягають у тому, що деякі західні неурядові організації, такі як «Human Rights Watch», критикують Україну за обмеження свободи слова. Так само Угорщина скористалася проблемою переведення навчання в школах на українську мову, щоб висловити протест проти очевидної маргіналізації угорської меншини в Україні. Згідно із заявами

Будапешта він чинитиме перешкоди на шляху інтеграції України до ЄС у разі реалізації таких заходів. Отже, навіть найпростіші внутрішні ініціативи з розбудови нації наштовхуються на опір груп, які не мають стосунку до сепаратистів і Росії.

Щоб достукатись до аудиторій, які є ворожими чи байдужими, українські ЗМІ повинні пропонувати не лише новини щодо поточних справ, а й розважальний продукт високої якості, причому бажано місцевими мовами, якими б вони не були. Зробити це буде дуже важко через брак фінансування. Росія наразі виділила еквівалент 1,2 млрд дол. на свою контрольовану державою медіаіндустрію, тоді як Україна – мізерні 76 млн дол. Навіть якщо не звертати уваги на потребу в послідовних економічних реформах і політичній роз'яснювальній роботі на непідконтрольних територіях, фактом залишається те, що Києву потрібно зменшити свою залежність від фінансової підтримки Заходу. Надії, які висловлюються в певних колах, про те, що США або ЄС можна переконати в необхідності прийняття пакету допомоги типу Плану Маршалла, який би сприяв економічному відновленню Донбасу, найімовірніше, навряд чи справдяться. Натомість Україні потрібно знайти власний шлях до завоювання сердець населення, розпочавши з комунікації з ним в ефірі.

Таким чином, значні інвестиції, зроблені Росією у формування міжнародного дискурсу щодо України, не допускають успішне військове вирішення конфлікту Києвом. Для того щоб хоч якось наблизитись до повернення своїх територій на Донбасі, український уряд повинен мислити, орієнтуючись на довгострокову перспективу. Варто зосередити зусилля на тому, щоб відмежуватись від Росії в інформаційній сфері, а не наголошувати на близькості власної політичної культури з політичною культурою ширшого пострадянського простору. В умовах, коли ЄС залишається економічно відстороненим, незважаючи на риторичні заяви про підтримку, США впадають в ізоляціонізм, а Китай намагається відвернути увагу Вашингтона від Південно-Східної Азії, уникаючи критики Росії, альтернатив залишається небагато. Визнання того факту, що навіть якщо насіння гібридної війни походить із-за кордону, то його руйнівний вплив може дати паростки лише в родючому ґрунті, не є політично простим. Щоб зробити такий ґрунт несприйнятливим до іноземних махінацій, необхідно опанувати мистецтво формування наративу. Це потребує радше стратегічного, ніж тактичного підходу, коли ЗМІ використовуються лише як канал для дезінформації. Зрештою, це потребує перетворення України на інклюзивну державу.

THE INFORMATIONAL DIMENSION OF HYBRID WARFARE

Chernysh Vadym,

Candidate of Law Sciences / Ph.D. in Law,

Minister for Temporarily Occupied Territories and Internally Displaced Persons of Ukraine

Mahadevan Prem,

Ph.D. in War Studies,

Senior Researcher, Center for Security Studies, ETH Zürich, Switzerland

This essay argues that violent protests led by foreign-sponsored proxy warriors cannot be defeated by military means alone. It reminds readers that “hybrid warfare” is a civilian-dominated phenomenon. Planning, preparation and implementation of such warfare diverges from the Clausewitzian ideal that operational control should be left to professional soldiers. Rather, the success of offensive hybrid campaigns depends on civil-military coordination, with the leadership role vested in the civilian component. Combating the disruptive tactics used by practitioners of such warfare likewise requires a whole-of-government approach.

The essay distinguishes between “propaganda”, which it considers as the strategic use of mass media to reaffirm political biases in foreign populations, and “information operations”, which refers to the tactical role of media as an instrument of disinformation. It agrees with the observation by British scholar Hew Strachan that overemphasizing the “newness” of any form of warfare – including hybrid warfare – is a mistake. Such an approach is “astrategic” because it focuses too much on minor, easily interchangeable aspects of military operations and overlooks the larger framework within which these are conducted. This framework is predictable if studied objectively and can be countered. The essay concludes with a recommendation that Ukraine should prepare for a long informational campaign that concentrates on domestic nation-building and strengthening inclusive policies.

Ukraine should prepare for a long informational campaign that concentrates on domestic nation-building and strengthening inclusive policies.

Less “warfare” and more “conflict”

The very term “hybrid warfare” is a misnomer because it implies a false binary between conditions of armed hostilities and peace, and assumes that the aggressor (the one who breaches the peace) can be easily identified. In fact, since the Bolshevik Revolution of 1917, warfare itself has partially undergone a change. No longer do governments first declare that the condition of peace has passed, and then throw their armies into combat. Rather, agent provocateurs in the target country prompt an escalatory spiral through local disruptions, eventually giving the aggressor an excuse to intervene in a domestic power struggle. Thus did the Red Army invade Georgia in 1921, on the invitation of local Bolsheviks. A similar ruse was employed by Nazi Germany in 1939, when fictitious border attacks were cited to justify invading Poland. In all such cases, the attacking state needs to devote considerable time to studying the societal faultlines of the targeted country.

Since 2014, Western commentators have written about a so-called “Gerasimov Doctrine”. Named after the chief of the Russian General Staff, Valery Gerasimov, the doctrine is perceived as a blueprint for hybrid warfare. It is important that neither V. Gerasimov nor any other Russian strategist has used the term “hybrid warfare” except when referring to Western literature on the subject. In part, this is because the concept is not Russian in origin. Rather, it was developed in American military academies as a way of understanding conflicts that mainly featured informal (i. e., non-state) systems of mobilization. These were “hybrid” conflicts because they involved a mix of conventional military tactics and capabilities, terrorist and guerrilla attacks, urban rioting, and organized crime. It must be remembered that the first American writings on hybrid warfare appeared at a time of uncontested unipolarity in the international system. There was no peer competitor to the US military, and so the working definitions used to study hybrid warfare presupposed that only non-state actors would engage in it. This was an inaccurate perspective.

Since the end of the Cold War in 1989, states too have been quietly engaging in hybrid warfare even as non-state actors more openly challenged Western armies. One example would be Iranian support to Shia militias in Iraq, following the 2003 American overthrow of Saddam Hussein’s regime. An even more pertinent case would be multi-decadal Pakistani support for militants crossing into the Indian-administered portion of Kashmir. Such support has extended to allowing Pakistani civilians and regular servicemen (supposedly operating as private individuals or without orders) to enter Indian territory to carry out highly provocative attacks. When conceptualized theoretically, Pakistan has engaged in both paramilitary action (arming, funding and training indigenous Kashmiri rebels in India) as well as covert military operations (time-limited strikes directly carried out by military personnel and specially-trained mercenaries against clearly-defined targets to achieve a campaign objective – an example would be the covert incursion into India’s Kargil region in the summer of 1999).

Such conflicts have blurred the boundary between war and peace – a common trait with Gerasimov’s actual prediction – which was that future wars would be “non-linear”. So, hybrid warfare as originally conceived of in the West has less relevance for today’s security challenges. It has only superficial similarities with Russian assessments of how inter-state wars will occur in the future. According to a massive 2013 tome called “General Theory of War”, authored by Major General Alexander Vladimirov, vice-president of the Russian Collegium of Military Experts, such conflicts would have three distinct characteristics compared to earlier wars:

- 1) the fight will be of an ideational rather than a territorial nature;
- 2) the objective will be to exert political, economic and cultural influence rather than destroy the enemy’s armed forces;
- 3) the nature of engagement will be contactless rather than featuring force-on-force combat (however, limited use of special operations forces and irregulars in enemy rear areas to hit weakly-guarded locations will still occur).

Soviet-era military doctrine emphasized the tactical use of disinformation, a view that carried through to the Russian armed forces after 1991. Masking offensive activities through deliberate falsehoods is an integral part of any combat deployment of Russian military personnel. Even Western militaries have resorted to manipulation of the free press – one example being Operation Desert Storm in 1991. Although there may have been no organized effort to mislead American journalists about their own military’s war plans, false information was still leaked out by officials (supposedly acting on their own initiative). “Newsweek” columnist Jonathan Alter later observed that “[u]sing the media to confuse the enemy is part of fighting a war”.

Yet, what Ukraine experienced in 2014 seemed of a different magnitude. The manner in which disinformation was used during the takeover of Crimea and the covert intervention in Donbas caught Western military analysts by surprise. Many American and European commentators later focused on the high-level denials by Moscow that “little green men” operating in Crimea were Russian soldiers – denials which were proven by events to be wholly false. But even such dissimulation was similar to that practiced by the Bush administration in 2002–2003, prior to the invasion of Iraq. In the years since, scholars have catalogued the

administration's misleading claims about Iraqi links with Al Qaeda and development of Weapons of Mass Destruction. With the benefit of hindsight, it seems that lying to the media is hardly an exclusive specialty of Russian policymakers – other countries do it too.

The manner in which disinformation was used during the takeover of Crimea and the covert intervention in Donbas caught Western military analysts by surprise.

So if officially-disseminated falsehoods are not “new”, why has the conflict in Ukraine now led Western governments to view the Russian media as a long-term security threat? The answer may be because it was not short-term deception tactics that had allowed Russia to take over Crimea and infiltrate forces into Donbas. Official lies about the identity of the “little green men” have been given more weightage in hindsight than they should have. Both Ukraine and the West were focused on de-escalating the situation with Russia, a policy which presumed that a restoration of the status quo ante was desired by both sides. In fact, Moscow was clear all along that it would not waste a historic chance to regain Crimea, even if that meant conflict with Kyiv.

What allowed Russia to advance both overtly and covertly was the progressive hardening of Russian “soft power”. For many years prior to its military foray, Russia had reshaped the informational climate in not just the territories now lying outside the Ukrainian government's control, but also in western Europe and North America. Taking advantage of the credibility deficit in which the Anglo-American media were stuck as a result of dubious reporting on Iraq, Russia in the mid 2000s set itself up as an alternate pole of opinion and news. In so doing, it played to a long-standing psychological need in Western and non-Western societies, for a “critical” perspective on world affairs. Moscow combined both hard power and soft power to achieve a geopolitical objective. It thus invested in constructing what is commonly known as “smart power”, thereby limiting the response options of both Kyiv and Western capitals.

Moscow combined both hard power and soft power to achieve a geopolitical objective. It thus invested in constructing what is commonly known as “smart power”, thereby limiting the response options of both Kyiv and Western capitals.

Competing worldviews

For roughly a century, Russia has been romanticized as counter-pole to Western materialism. Leading intellectuals such as George Bernard Shaw viewed the country as the vanguard of “a global spiritual resurrection” to replace the flaws of democracy and the excesses of capitalism. This mindset exists both within Russia (hence the semi-popular theory of a distinct and spiritually pure “Eurasian” civilization) and within pockets of Western society. A variant of it also appears in China, which is creating a propaganda apparatus that dwarfs the Kremlin's but tends to be much less studied, due to its political effects mostly being felt among China's immediate neighbours. In such an informational environment, media audiences both globally and in eastern Europe specifically are not just able to choose between narratives, but between opposed realities. For those who reject Western arguments and terminology, loyalty to a preferred counter-narrative trumps any need to stay within the limits of facts.

Thus a survey of Russians found in 2015 that more people disbelieved their own government's claims about the presence of Russian soldiers in Crimea than accepted these claims. But even these sceptics felt it was necessary for Moscow to put out false information due to the adverse circumstances Russia faced. A widespread belief that the interests of Russia and the West are not convergent legitimizes lower-level deception and mitigates against the societal effects of letting “truth” be known. There is also no longer a single truth (as in the 1990s) but many, and television listeners, newspaper readers and internet surfers in different countries can pick the one that most appeals to them. Added to this is the fact that governments have become better at controlling the range of media narratives that their publics can readily access, thus ensuring that different versions of “reality” can be narrated at home and abroad to different audiences.

Ukraine became a casualty in this splitting of perspectives between the West and the Russosphere. The country faces a dilemma similar to the Baltic republics Estonia and Latvia: with Russian-speakers exposed to Russian media broadcasts and feeling excluded from the political mainstream, a cycle of alienation is created. *Post hoc* Russian justifications for intervention in Crimea and Donbas mention that some elements of the 2013–2014 Euro Mайдan protest movement had used symbols linked to Nazism. Abortive efforts to change Ukrainian law in ways that would have marginalized Russian-speakers are also cited as justification for the interventions. By creating a political distance between image-conscious Western governments and Kyiv, Moscow ensures that Ukraine does not receive active foreign support for restoring its territorial integrity. Thus a military solution to the conflict will remain evasive until Ukrainian policymakers first address the deficit of “soft power” both domestically and internationally. To date, there has been little discussion on this aspect of combating hybrid warfare. Isolated successes such as Susana Jamaladinova's (better known by her stage name Jamala) win at Eurovision – 2016 for her song “1944” are a poor substitute for coherent policies. They are neutralized by counter-examples such as the banning of wheelchair-bound Julia Samoylova, the Russian

contestant for Eurovision – 2017 which was hosted by Kyiv. Even though the Ukrainian government cited a domestic law that banned unauthorized travel to Crimea (J. Samoylova had performed there after the Russian annexation), the unsavoury fallout among other Eurovision participants could not be avoided.

Like eastern members of the European Union, Ukraine defines nationalism more in ethnic than civic terms. Scholars have argued that the river Elbe divides Europe into two political cultures: to the east are traditional and conservative societies and to the west are liberal and assimilatory societies. Russia has projected itself as a bastion of conservative values, while the EU stands for multiculturalism. Any action, whether state-sanctioned or not, that alienates Ukraine's Russian-speakers does not make the country safer because it ultimately pushes the EU away from Ukraine. At a time when Kyiv has suffered trade losses due to tense relations with Moscow, it is vital to demonstrate a culture of political inclusiveness to attract EU investment to Ukraine. Otherwise, the best efforts to strengthen the economy will yield disappointing results. This has already been indicated by the lackluster pace of EU investment into Ukraine since 2014. Initial hopes that European companies will build up new markets in the country have faded. Instead, Ukrainian industry is seen as a possible low-cost competitor and the country's main attractiveness remains as a source of agro-products. The only way to change this situation is to strengthen efforts to combat corruption, increase transparency and most importantly, demonstrate that the risk of conflict escalation is diminishing. This would require reaching out to the populations of the non-government controlled territories.

The only way to change this situation is to strengthen efforts to combat corruption, increase transparency and most importantly, demonstrate that the risk of conflict escalation is diminishing. This would require reaching out to the populations of the non-government controlled territories.

Taking a strategic view, not a tactical one

Those who are skeptical of assimilatory policies would do well to examine the information aspects of the Russo-Georgian War of 2008. At the level of daily media coverage, Tbilisi was faster than Moscow in reaching out to international journalists with its own version of events in the combat theatre. At the political level, Georgia received sympathy for being David to Russia's Goliath. But these short-term trends had no lasting effect. Once the initial furor died down, the West returned to a state of near-normalcy with Russia and left Georgia to fend for itself. How did this happen? The answer is that by claiming to protect its citizens in separatist enclaves of Georgia, Russia partly inverted the flow of sympathy and cast Georgia as the originator of hostilities. Most Western commentators agree that even though Russia's response was disproportionate, Georgia bore some share of responsibility for the conflict. Its initial attack on Abkhazia and South Ossetia was seen as provocative, even though Russo-Georgian relations had been deteriorating for several months previously. Whether in fact Georgia began the fighting, or whether it was trying to pre-empt a Russian move into the separatist territories, became irrelevant. The mere existence of Russian passport-holders on Georgian soil, and Tbilisi's use of military force in their vicinity, gave Moscow technical grounds for claiming that its intervention was driven by humanitarian instincts. The resulting war proved that when confronted with complex regional crises where vital Western interests are not at stake, Western policy discourse disapproves of any escalation, even if ostensibly mounted for self-defence.

Moreover, escalation dissuasion is not followed by attempts to objectively affix responsibility for a crisis. Since Russian experts are assumed to have a better understanding of politics in the post Soviet space than neutral scholars from outside the region, they are necessarily invited by Western media to share their perspectives during news broadcasts. Even if their statements are ideologically biased, professional journalism's emphasis on adhering to a "scientific method" means that their views receive even-handed treatment along with those of Russia's foreign critics. Only in those instances where Russia acts directly against specific Western interests, does the Western media proactively seek to investigate dubious claims.

In this situation, Moscow's main strength is strategic patience. Its kinetic actions are the tail-end of a much longer process that can unfold over years. The Lithuanian scholar Agnia Grigas has divided this process into seven stages, showing how hard and soft power can be combined to form "smart power":

- 1) projection of soft power through organizations such as the Russkiy Mir Foundation;
- 2) advocacy for Russian compatriots who are marginalized in their countries of residence;
- 3) political mobilization of compatriots to strengthen their ties to the "Rodina" (homeland);
- 4) "passportization" of compatriots, sometimes in violation of local law;
- 5) information warfare or propaganda, which has (re)gained importance since 2000;
- 6) physical protection of compatriots in the face of threats to their persons and properties;
- 7) annexation of areas where Russia has both a vital interest and a supportive population.

Although Crimea remains the only case where all seven phases (as interpreted by A. Grigas) have been followed through, the conflict in Donbas features many of them. The critical transition is between stages 5 and 6, when the first "little green men" appear within a community to protect it by seizing government buildings for a power transfer. Such an event can only occur when Moscow can plausibly claim, *post hoc*, to have acted on behalf of a threatened community. In the absence of any threat, the "reimperiali-

zation” process described above cannot be followed through to the point where the use of armed force can be justified. On the other hand, most of the measures listed in stages 1 to 5 are used by other great powers as well, in order to project influence overseas. The exception is “passportization” in countries where dual nationality is forbidden. Thus it would be difficult for any state targeted by hybrid warfare to directly obstruct foreign soft power, except by preparing its own polity to resist future military cooptation.

Thus it would be difficult for any state targeted by hybrid warfare to directly obstruct foreign soft power, except by preparing its own polity to resist future military cooptation.

The key seems to lie in exploiting the gap between “soft” and “hard” types of power, and thereby preventing the development of stages 6 and 7 as described above. Typically, soft power is inclusive rather than exclusive. It is meant to attract people from other cultures by offering them knowledge and perspectives which they cannot find in their own societies, but which can still be useful in developing those societies. During the Cold War, both the US and the Soviet Union claimed that their respective governance models were better for humanity as a whole. They did not suggest that capitalism was the best system for Americans only, or that socialism was uniquely suited for Soviets and no-one else. Nowadays, this has changed. Russia projects itself as an exclusive home for Russian-speakers and compatriots, and justifies the use of hard power (mainly military force but also economic incentives and threats) to “protect” them. Its soft power appeals to a much smaller demographic base than the Soviet Union did during the Cold War. This exclusivity ought to be met with a more traditional (and inclusive) approach to soft power.

As far as Ukraine is concerned, the priority objective of measures to defeat hybrid warfare must be to prevent the deterioration of societal dialogues to the point where violence between citizen groups breaks out. This would prevent Russia from claiming that it has to offer more overt “protection” to Russian compatriots in the country. Meanwhile, the process of combating Moscow’s information warfare can be launched concurrently, highlighting integrationist measures being pursued by Kyiv in order to negate the effects of stages 1 to 5.

As far as Ukraine is concerned, the priority objective of measures to defeat hybrid warfare must be to prevent the deterioration of societal dialogues to the point where violence between citizen groups breaks out.

Introducing a culture of open debate

Propaganda can be fought with counter-propaganda, but when the primary audience is one’s own population, the messaging process needs to be consistent with facts. Much depends on whether the audience is genuinely receptive to debate, or if large portions of it merely want entertainment dressed up as “news”. In the latter case, educational efforts to promote individualistic and critical enquiry are needed. Otherwise, any messages will be either accepted or rejected based on a collectivist “group-think”. They will fail to actually transform opinions.

In this regard, it is helpful to cite Vykintas Pugačiauskas, a Lithuanian journalist who wrote an excellent essay in the 2015 inaugural issue of the “Journal on Baltic Security”. His argument runs as follows (we, the authors of the current article, have expanded on some points where necessary): many in the West embrace an intellectual tradition of self-criticism. Their willingness to question the status quo extends to relying on Russian propaganda to learn about wrongs carried out by their own governments. Such reliance is partly driven by revulsion at inherent biases of the Western media. Even so, due to the individualistic nature of Western society, the detractors still apply critical thinking processes to arrive at value judgments biased against their own governments.

V. Pugačiauskas points out that in contrast, audiences in the traditional Soviet/Russian sphere of influence are not predisposed to critical engagement with media reporting. Either they flatly reject all information received from media sources, or accept it with a lack of independent thought. This is a legacy of totalitarianism. In societies such as the Baltic states, where opinions are polarized between those seeking closer ties with Russia and those wishing to distance themselves from it, the lack of reflection is harmful. It exacerbates the societal cleavages which Moscow’s so-called “Karaganov Doctrine” thrives on. The doctrine was propounded in 1992 and marked the start of the Kremlin’s efforts to leverage ties with ethnic Russians and Russian-speakers in eastern Europe in order to exert a claim to their political identity. According to its precepts, compatriots are a potential foreign policy asset provided they reside abroad without integrating into their host societies. During the 2000s, this paradoxical approach was sustainable because high hydrocarbon prices allowed Moscow to appear as the gatekeeper of regional prosperity. Compatriots were happy to rebuild their connections to the homeland in the hope of obtaining privileged access to business opportunities. With the 2008–2010 recession and financial crisis however, two changes occurred. First, societal divisions between non-Russian native speakers and Russian-speakers came to the fore while leaving the latter at a disadvantage due to their smaller numbers. Second, Russian media programming in eastern Europe grew more pervasive, because national networks could not provide content of similar quality and west European programmes were too expensive. Thus, at a time when its diaspora was getting

more marginalized, Russia's psychological influence over them was increasing. This coincidence played an important role in enhancing the power of Russia's early stage hybrid warfare against Ukraine, until events in Kyiv during 2013–2014 led Moscow to take a more overt stance.

V. Pugačiauskas suggests that the dichotomous nature of the east European media climate (blind trust versus reflexive suspicion) creates a "winner-takes-all" mindset. Avoiding polarization requires that post-Soviet states reject the yes/no mentality that decades of totalitarian rule have etched into their political consciousness. Instead, they should strive to emulate Western journalistic practices of balanced argument and representative reporting. Skeptics would argue that such practices if applied to Ukraine would facilitate the spread of Russian disinformation, which has to be countered by a top-down policy of censorship and message control. However, they would miss the point that even the Western media carefully sifts through claims made by a hostile foreign actor when reporting on national security issues. Objectivity does not equate with lack of patriotism. It is only when Western news channels are covering distant conflicts that do not resonate with domestic audiences, that their editorial staffs neglect to fully investigate the accuracy of opposing claims. Unfortunately, for much of Europe, fighting in Donbas is a peripheral issue. But for Ukrainians themselves, it is real and immediate. There is no danger that adoption of Western standards of journalistic professionalism would harm Ukrainian national morale. Rather it would create additional credibility for Kyiv, by demonstrating that it is prepared to counter falsehoods with facts.

Unfortunately, for much of Europe, fighting in Donbas is a peripheral issue. But for Ukrainians themselves, it is real and immediate. There is no danger that adoption of Western standards of journalistic professionalism would harm Ukrainian national morale. Rather it would create additional credibility for Kyiv, by demonstrating that it is prepared to counter falsehoods with facts.

The war for hearts and minds is more important than the physical war

Perhaps the most important point for Ukraine is to remember that its Western partners, both Trump's America and the EU's leading member states, are keeping their options open on how to deal with Russia. Talk about providing Ukraine with offensive weapons is being fiercely resisted in some European quarters, which see current events in Donbas as mainly a Russo-Ukrainian fight or even a domestic affair which the EU should not get drawn into. Thus, after having to some extent prompted the deterioration of relations between Moscow and Kyiv, as scholars such as Elias Götz and Geoffrey Pridham have separately noted, the EU is now quietly nuancing its support for Kyiv. In the event of a unilateral escalation of hostilities by the Ukrainian side, the West would probably see an excuse to cut and run instead of endorsing the need to restore territorial integrity. To keep its European partners on-side, Ukraine needs to focus on winning the battle for hearts and minds in Donbas and Crimea. Fortunately, this can be done in ways that do not involve physical control over territory. As the success of Russia's own information warfare in the years prior to Euromaidan demonstrates, a long timeframe is needed, together with resourcefulness at connecting with audiences.

Ukraine has made a start by investing in television broadcasts to the temporarily occupied and non-government controlled territories. However, due to technical limitations of the equipment being used, the TV tower in separatist-controlled Donetsk (the second highest in Ukraine) still overrides much of the content being transmitted. Kyiv's solution has been to ban several Russian channels and social media sites, but this will not make much difference in territories outside government control. There is also the incidental point (more of an irritant than a serious obstruction) that some Western NGOs such as Human Rights Watch have criticized Ukraine for restricting freedom of expression. Similarly, Hungary has seized upon the issue of school curricula being taught in Ukrainian to protest at the apparent marginalization of Ukraine's Hungarian minority. Budapest has indicated that it will complicate Ukraine's accession to the EU if such measures are followed through. Thus, even the simplest of domestic nation-building initiatives are meeting resistance, from groups other than the separatists and Russia.

To reach audiences who are either hostile or indifferent, Ukrainian media must provide not just news on current affairs but also entertainment broadcasts of high quality in the preferred local languages, whatever these may be. Doing so will be a significant challenge due to lack of funding. Russia has presently allocated the equivalent of \$1.2 billion for its government-controlled media industry, while Ukraine has allocated a paltry \$76 million. Even if one were to overlook the need for comprehensive economic reforms and political outreach to the territories that lie outside government control, the fact remains that Kyiv has yet to reduce its dependence on the West for financial support. Hopes expressed in some quarters that the US or EU may be persuaded to put together a Marshall Plan-type aid package which could economically revitalize Donbas are not ever likely to be realized. Instead, Ukraine has to find its own way of winning over the population, starting with communicating with them on-air.

To reach audiences who are either hostile or indifferent, Ukrainian media must provide not just news on current affairs but also entertainment broadcasts of high quality in the preferred local languages, whatever these may be.

This essay has argued that the heavy investments that Russia has made in shaping international discourse on Ukraine, do not point towards a successful military option for Kyiv. To come anywhere close to regaining its territories in Donbas, the Ukrainian government needs to take a long-term perspective. It needs to focus on distinguishing itself from Russia in the informational sphere rather than emphasizing the closeness of its own political culture with that of the wider post-Soviet space. With the EU remaining economically aloof, notwithstanding rhetorical statements of support, the US retreating into isolationism, and China keen on keeping Washington distracted from Southeast Asia by avoiding criticism of Russia, there is little alternative. To recognize that even if the seeds of hybrid warfare come from abroad, its disruptive effects can only take root in favourable soil, is not politically easy. Making that soil infertile to foreign machinations requires gaining mastery over narrative shaping. It requires a strategic approach rather than a tactical one, where the media is only instrumentalized as a conduit for disinformation. In the final analysis, it requires rebuilding an inclusive polity.